

ŠIAULIŲ GIMNAZIJOS AUKLĖTINIAI – VASARIO 16-OSIOS LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS AKTO SIGNATARAI

1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Taryba priėmė nutarimą, skelbiantį apie nepriklausomos, demokratinės Lietuvos valstybės atkūrimą. Šis nutarimas dar vadinamas Lietuvos Nepriklausomybės Aktu, jis yra vienas iš svarbiausių moderniosios Lietuvos valstybės dokumentų.

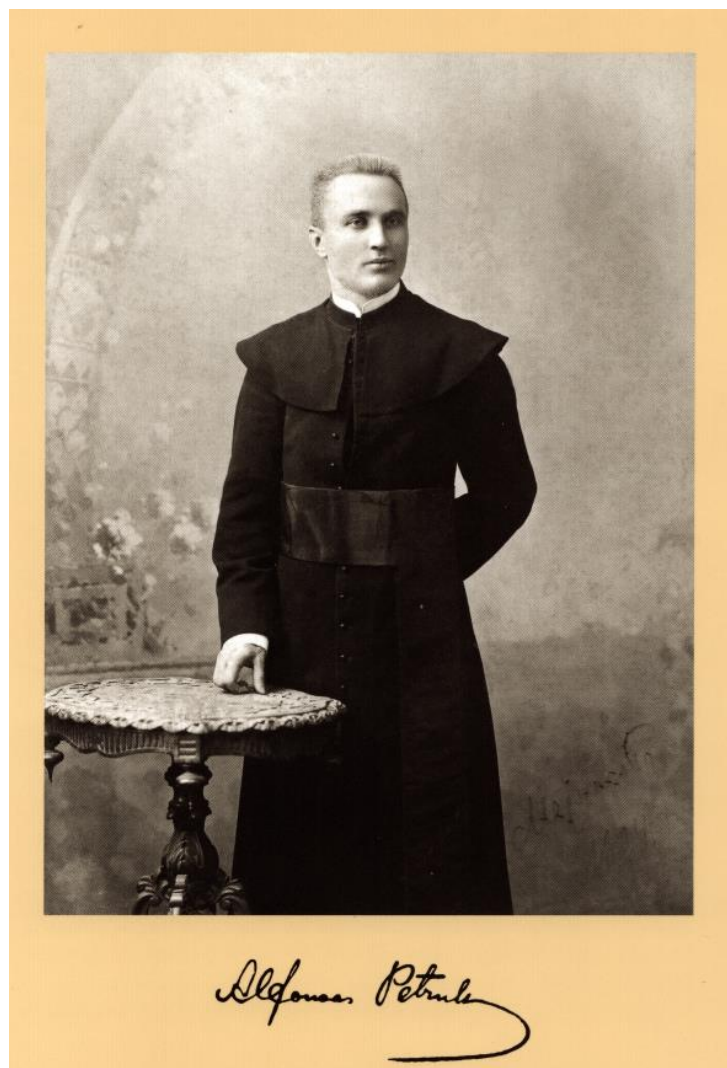

Lietuvos Tarybos nariai, 1918 m. vasario 16 d. pasirašę Lietuvos Nepriklausomybės Aktą.

Iš kairės sėdi: Jonas Vileišis, Jurgis Šaulys, Justinas Staugaitis, Stanislovas Narutavičius, Jonas Basanavičius, Antanas Smetona, Kazimieras Šaulys, Steponas Kairys, Jonas Smilgevičius; stovi: Kazimieras Bizauskas, Jonas Vailokaitis, Donatas Malinauskas, Vladas Mironas, Mykolas Biržiška, Alfonsas Petrulis, Saliamonas Banaitis, Petras Klimas, Aleksandras Stulginskis, Jokūbas Šernas, Pranas Dovydaitis

Fot. Aleksandra Jurašaitytė, TVK

Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Aktą pasirašė 20 signatarų. Keturi iš jų buvo Šiaulių gimnazijos auklėtiniai: **Mykolas Biržiška, Steponas Kairys, Alfonsas Petrulis, Jonas Vileišis**. Jų vardai aukso raidėmis įrašyti ne tik Šiaulių gimnazijos, bet ir nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrimo istorijoje.

ALFONSAS PETRULIS (1873–1928)

Alfonsas Petrulis gimė 1873 m. rugpjūčio 4 d. Kateliškių kaime (dabar Biržų rajonas) valstiečių šeimoje. Iki 1884 m. A. Petrulis buvo mokomas namie, o sulaukęs 11 metų mokslus tęsė Šiaulių gimnazijoje. Paskutiniaisiais mokslo metais (1888–1889 m.) jaunajam A. Petruliui teko mokytis rusų, lotynų, graikų ir vokiečių kalbų, literatūros, istorijos, algebros ir geometrijos dalykų. 1889 m. rugsėjo 11 d. išduotame gimnazijos baigimo pažymėjime rašoma, jog 1884 m. rugpjūčio mėn. A. Petrulis buvo priimtas į pirmą klasę ir mokėsi iki 1889 m. rugsėjo 9 d., kai buvo perkeltas į šeštą klasę. Šiaulių gimnazijoje jis pasižymėjo puikiu elgesiu, mokėsi gerai.

Alfonsas Petrulis – Šiaulių gimnazijos mokinys. 1885 m.

J. Arnsono fotoateljė, Šiauliai

LMAVB

A. Petrulis savo paties prašymu iš šeštos klasės buvo išleistas tęsti mokslų kunigų seminarijoje, tačiau tik 1891 m. padavė prašymą į Žemaičių vyskupijos dvasinę seminariją, po 1863 m. sukilimo perkeltai į Kauną. Nebaigęs studijų seminarijoje, 1895–1897 m. klausė paskaitų Lvovo veterinarijos institute. Grįžęs į Lietuvą, 1897 m. įstojo į Vilniaus kunigų seminariją, o iš jos kaip gabus klierikas buvo pasiųstas į Peterburgo dvasinę akademiją. 1899 m. A. Petrulis buvo iššventintas kunigu ir paskirtas Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vikaru. Kunigas buvo daug kartų kilnojamas iš vienos parapijos į kitą, nes paskirtose parapijose rūpindavosi, kad sielovada, kultūrinė ir švietimo veikla vyktų ne tik lenkų, bet ir lietuvių kalba.

1917 m. rugsėjo 18–22 d. dalyvavo Vilniuje surengtoje Lietuvių konferencijoje, kurioje buvo išrinktas Lietuvos Tarybos nariu. 1918 m. vasario 16 d. kartu su kitais Tarybos nariais pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą. 1918 m. lapkričio mėn. signataras dirbo Tarybos komisijoje, rengusioje pirmąją laikiną Lietuvos Respublikos Konstituciją.

1919 m. lenkų kareiviai Lietuvos Tarybos narį buvo net dukart suėmę. Antrą kartą įkalintas A. Petrulis sugebėjo išsilaisvinti ir pasitraukti į Kauną, kur dirbo Tautos pažangos partijos Centro komiteto sekretoriumi. 1920 m. grįžo į Pivašiūnus, rėmė steigiamas lietuviškas mokyklas, padėjo sutelkti lietuvių šaulių būrį. 1927 m. buvo paskirtas Paparčių parapijos klebonu, 1928 m. perkeltas į Musninkus.

A. Petrulis mirė 1928 m. birželio 28 d., palaidotas Musninkų (Širvintų rajonas) bažnyčios šventoriuje.

JONAS VILEIŠIS (1872–1942)

Jonas Vileišis gimė Medinių kaime (dabar Pasvalio rajonas) valstiečių šeimoje. Pirmuosius mokslus ėjo pas kaimo daraktorių. 1882 m. vyresniojo brolio Petro rūpesčiu Jonas, kaip ir kiti broliai, buvo nuvežtas mokytis į Šiaulių gimnaziją. Į Šiaulius Jonas atvyko su broliu Antanu, kuris mokėsi paskutinėje gimnazijos klasėje. J. Vileišis buvo priimtas į parengiamąją klasę, dar vadinamą prieklasium, o 1884 m. – į pirmą gimnazijos klasę.

Gimnazijoje J. Vileišis gyvai domėjosi pažangiais to meto žmonėmis ir jų idėjomis: Stasiu Lukauskiu, Vladimiru Zubovu, Vincu Janavičiumi, skaitė draudžiamą literatūrą, priklausė slaptam būreliui, nuo penktos klasės buvo slaptosios bibliotekėlės bibliotekininkas. Didelės įtakos J. Vileišio asmenybės raidai turėjo jo vyresni broliai Petras ir Antanas, kurie taip pat baigė Šiaulių gimnaziją (Petras – 1870 m. aukso medaliu, Antanas – 1883 m.). J. Vileišis gimnaziją baigė 1891 m.

Šiaulių gimnazijos mokinys Jonas Vileišis. Apie 1885 m.

Iš: Mykolas Biržiška. „Anuo metu Viekšniuose ir Šiauliuose“, Kaunas, 1938 m., p. 197
JJGM

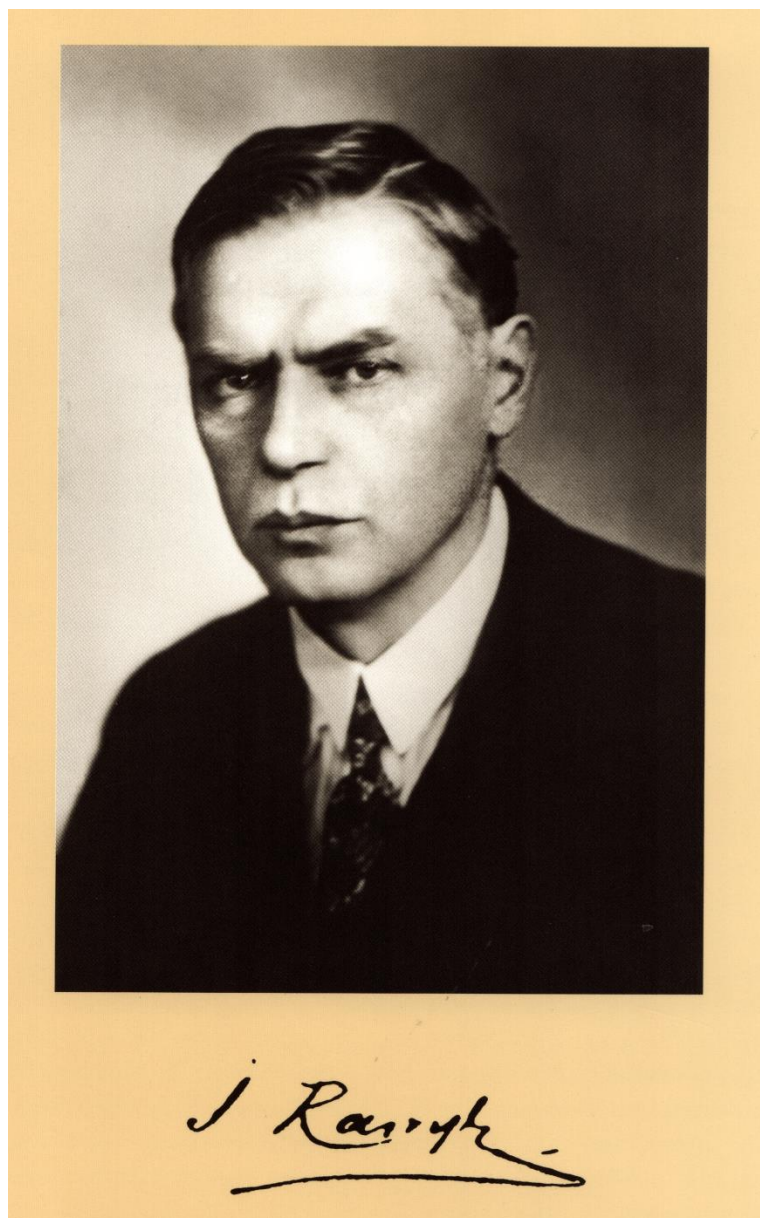
1892–1894 m. J. Vileišis studijavo Peterburgo universiteto Fizikos ir matematikos, vėliau – Teisės fakultete, kurį baigė 1898 m. Studijų metais vadovavo Peterburgo lietuvių studentų draugijai, bendradarbiavo laikraščiuose „Varpas“, „Ūkininkas“. 1896–1898 m. buvo Peterburgo Lietuvos socialdemokratų partijos būrelio narys.

1900 m. grįžęs į Lietuvą, dirbo advokato Tado Vrublevskio padėjėju, 1904 m. panaikinus spaudos draudimą, J. Vileišis tapo savaitraščio „Lietuvos ūkininkas“ steigėju, o 1905–1906 m. – jo redaktoriumi. 1907–1909 m. su broliu Petru leido „Vilniaus žinias“, laikraštį panaikinus, tapo „Lietuvos žinių“ leidėju ir redaktoriumi.

1917–1920 m. J. Vileišis buvo Lietuvos Tarybos narys. Jis buvo vienas iš keturių Lietuvos Tarybos narių, išstojusių iš jos 1918 m. sausio 26 d. ir protestavusių prieš Lietuvos Tarybos įsipareigojimus Vokietijai. Visi 20 Lietuvos Tarybos narių 1918 m. vasario 16 d. balsavo už grįžusių narių Jono Vileišio, Mykolo Biržiškos, Stepono Kairio ir Stanislovo Narutavičiaus siūlomą Lietuvos Nepriklausomybės Aktą be Lietuvos įsipareigojimų Vokietijai.

1918 m. gruodžio mėn. – 1919 m. kovo mėn. J. Vileišis buvo vidaus reikalų, 1919 m. – finansų ministru. 1919–1921 m. ėjo pirmojo Lietuvos Respublikos atstovo JAV pareigas ir savo diplomatine veikla daug padėjo Lietuvai. 1921–1933 m. buvo Kauno miesto burmistras. Jo vadovavimo metais Kaune buvo įrengta vandentiekio ir kanalizacijos sistema, pastatyta per 2 500 naujų pastatų, 3 gelžbetoniniai tiltai, išgrįstos ir išasfaltuotos gatvės, miestas išsiplėtė ir išgražėjo, ėmė lygiuotis į kitas Europos sostines.

1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, Vileišių šeima iš šalies neišvyko. Iš didelės Vileišių giminės į Sibirą buvo ištremta apie 20 žmonių. Skaudūs pokyčiai labai paveikė J. Vileišio sveikatą. 1942 m. birželio 1 d. jis mirė Kaune. Palaidotas Vilniaus Rasų kapinėse, Vileišių koplyčioje.

STEPONAS KAIRYS (1879–1964)

Steponas Kairys gimė 1879 m. Užunvėžių kaime (dabar Anykščių rajonas) pasiturinčių valstiečių šeimoje. 1886–1887 m. mokėsi Kurklių rusiškoje pradinėje mokykloje, 1889–1894 m. – Palangos progimnazijoje, kurią baigė su pagyrimu.

1894 m. įstojo į Šiaulių gimnaziją, kurioje, kaip ir kitose imperijos mokyklose, mokslas vyko rusų kalba. Pradžioje gyveno Tilžės gatvėje, buvusiam Nagurskienės bendrabutyje. 1895–1896 mokslo metais S. Kairys apsigyveno Julijono Šalkauskio šeimoje, buvo jo sūnų Stasio ir Kazio repetitoriumi. Septintoje klasėje tapo P. Lovmianskienės bendrabučio vyresniuoju, už tai gavo visą išlaikymą. Gimnazijoje buvo susikūrusi vyresniųjų klasių lietuvių mokinių lavinimosi kuopelė. Joje lankėsi ir vėliau mokėsis būsimasis S. Kairio bendramintis ir bendražygis Mykolas Biržiška. 1897 m. rugsėjo 1 d. stačiatikių šventikui pradėjus pamaldas, lietuviai gimnazistai katalikai išėjo iš salės. S. Kairį ir dar 3 gimnazistus nutarta pašalinti iš gimnazijos, bet Vilniaus mokslo kuratoriui nepatvirtinus šio pedagogų tarybos nutarimo jis liko gimnazijoje ir 1898 m. ją baigė.

Šiaulių gimnazijos šeštos klasės mokiniai 1895–1896 mokslo metais. Viršutinėje eilėje trečias iš kairės – Steponas Kairys

Iš: Mykolas Biržiška. „Anuo metu Viekšniuose ir Šiauliuose“, Kaunas, 1938 m., p. 248
JJGM

1898–1908 m. S. Kairys studijavo Peterburgo technologijos institute. Peterburge jis priklausė slaptoms studentų draugijoms, o nuo 1900 m. – Lietuvių (vėliau Lietuvos) socialdemokratų partijai, kurios vadovybės nariu buvo iki pat 1944 m. 1905 m. gruodžio 4–5 d. dalyvavo Didžiajame Vilniaus Seime, buvo išrinktas Seimo vicepirmininku.

1912 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Vilniuje. Iki 1916 m. dirbo miesto savivaldybėje. Vilniaus kanalizacijos projektavimo darbų pradininkas. Bendradarbiavo lietuvių socialdemokratų spaudoje ir kituose Lietuvos laikraščiuose: „Naujoji gadynė“, „Skardas“, „Vilniaus žinios“, „Mūsų kelias“, „Mintis“, redagavo laikraščius „Darbo balsas“ ir „Socialdemokratas“.

S. Kairys – vienas iš 1917 m. rugsėjo 18–22 d. Vilniuje vykusios Lietuvių konferencijos rengėjų, joje buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą. Jis yra vienas iš Lietuvos Tarybos narių, kuris išstojo iš jos ir protestavo prieš Lietuvos Tarybos įsipareigojimus Vokietijai užurpuojant Steigiamojo Seimo teisę nustatyti Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis. Vėliau, 1918 m. vasario 16 d., visi 20 Lietuvos Tarybos narių balsavo už sugrįžusių narių Stepono Kairio, Jono Vileišio, Mykolo Biržiškos ir Stanislovo Narutavičiaus siūlomą Lietuvos Nepriklausomybės Aktą be Lietuvos įsipareigojimų Vokietijai.

S. Kairys 1919 m. dirbo Ketvirtajame ministrų kabinete. 1920–1927 m. buvo renkamas į Lietuvos Respublikos Seimą. 1923–1938 m. – Kauno savivaldybės Vandentiekio ir kanalizacijos skyriaus vedėjas, vadovavo vandentiekio ir kanalizacijos atnaujinimo darbams.

Nuo 1923 m. dėstė Lietuvos (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo) universitete, nuo 1939 m. – profesorius, 1941–1942 m. – Statybos fakulteto dekanas. 1943–1945 m. S. Kairys vadovavo politinio pasipriešinimo judėjimui – Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo komitetui.

1944 m. pasitraukė į Vakarus. Parašė dvi atsiminimų knygas: „Lietuva budo“ (1957 m.), „Tau, Lietuva“ (1964 m.). Mirė 1964 m. gruodžio 16 d. Niujorke. 1996 m. S. Kairio palaikai buvo pargabenti į Lietuvą ir palaidoti Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

MYKOLAS BIRŽIŠKA (1882–1962)

Į Šiaulių gimnaziją 1895 m. įstojo trys broliai Mykolas, Vaclovas ir Viktoras Biržiškos, Viekšnių gydytojo Antano Biržiškos ir muzikos mokytojos Elžbietos Rodzevičiūtės-Biržiškienės sūnūs. Šiauliuose broliai gyveno daktaro Julijono Šalkauskio namuose, Malaja Tiuremnaja (dabar Trakų) gatvėje.

Nors M. Biržiškos prisiminimai apie Šiaulių gimnazijos laikus visada buvo patys šilčiausi, tačiau dėl noro „Lietuvai tarnauti“ jis net du kartus vos nebuvo pašalintas iš gimnazijos. 1887 m. M. Biržiška gavo griežtą gimnazijos pedagogų tarybos „pabaudą“ – sumažintą elgesio pažymį už atsisakymą dalyvauti stačiatikių pamaldose. Vėliau ši „pabauda“ buvo atšaukta. 1900 m. pabaigoje M. Biržiškai vėl buvo iškilusi grėsmė būti pašalintam iš gimnazijos – šį kartą dėl dalyvavimo slaptame vakare pašalintiems Peterburgo universiteto studentams sušelpiti. Iki gimnazijos baigimo buvo likę vos keletas mėnesių, todėl grupei pedagogų palaikius „maištininko“ buvo pasigailėta.

Mykolas Biržiška – Šiaulių gimnazijos aštuntos klasės mokinys. 1901 m.

J. Arnsono fotoateljė, Šiauliai
VCB

1901 m. M. Biržiška baigė Šiaulių gimnaziją ir tais pačiais metais įstojo į Maskvos universiteto teisės fakultetą. Maskvoje įsitraukė į lietuvių judėjimą, tapo aktyviu Lietuvių studentų draugijos nariu, užsiėmė socialdemokratinė veikla.

1917 m. M. Biržiška buvo vienas iš Lietuvių konferencijos organizatorių. Konferencijoje išrinktas į Lietuvos Tarybą. 1918 m. sausio 26 d. su Steponu Kairiu, Jonu Vileišiu ir Stanislovu Narutavičiumi pasiekė, kad rengiamame Lietuvos Nepriklausomybės Akte būtų įrašyta, jog skelbiama visiška Lietuvos nepriklausomybė. Vasario 16-ąją aktą pasirašė kartu su kitais Lietuvos Tarybos nariais.

1918–1919 m. M. Biržiška buvo išrinktas švietimo ministru M. Sleževičiaus sudarytame ministrų kabinete. 1919 m. balandžio 20 d. lenkams okupavus Vilnių, tapo Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto pirmininku. Už aktyvų lietuviybės propagavimą M. Biržiška buvo suimtas, apkaltintas Tėvynės išdavimu, tačiau Tautų Sąjungai įsikišus paleistas iš Lukiškių kalėjimo ir iš Vilniaus ištremtas į Kauną. Įsikūręs Kaune, dėstė Lietuvos (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo) universitete, nuo 1922 m. – profesorius, 1925 m. – Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas, 1925–1926 m. – universiteto prorektorius, 1926–1927 m. – rektorius. 1922–1930 m. kartu ir „Aušros“ berniukų gimnazijos direktorius.

Atgavus sostinę, 1940–1944 m. M. Biržiška – Vilniaus universiteto profesorius ir rektorius, 1941–1944 m. – Lietuvos mokslų akademijos akademikas. M. Biržiška parengė lietuvių literatūros ir kultūros istorijos, folkloro tyrinėjimo darbų, senosios literatūros publikacijų, redagavo „Lietuviškąją enciklopediją“. Svarbiausios M. Biržiškos parengtos knygos: „Senasis Vilniaus universitetas“, „Anuo metu Vieکشniuose ir Šiauliuose“, „Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos“.

Artėjant antrajai sovietų okupacijai 1944 m., M. Biržiška išvyko į Vakarus. Iki 1949 m. dėstė Pabaltijo universitete Hamberge (Vokietija), vėliau emigravo į JAV. Paskutinius gyvenimo metus paskyrė iškiliausiam brolio Vaclovo lituanistiniam veikalui „Aleksandrynas“ – redagavo, pildė, rašė paaiškinimus, biografijas. Aštuoniasdešimtojo gimtadienio išvakarėse sukniubo skaitydamas antro tomo korektūras. „Aleksandryną“ užbaigė brolis Viktoras.

M. Biržiška mirė 1962 m. rugpjūčio 24 d. Los Andžele.